

Identifikace dvorů podle jednotlivých shluků : [příloha na CD]

In: Klír, Tomáš. *Osídlení zemědělsky marginálních půd v mladším středověku a raném novověku*. Klápště, Jan (editor); Měřínský, Zdeněk (editor). Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2008, pp.

ISBN 9788073082512

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/127496>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

22.3.2. Identifikace dvorů podle jednotlivých shluků

(plán 3-4)

Shluk II (usedlost 5, 4; geofyzikální měření, *kap. 39*)

Usedlost 4 a 5. Rozlišení jednotlivých dvorů je poměrně zřejmé, neboť situace v jižní části shluku se téměř přesně opakuje také v části severní. V obou případech je centrální sníženina (*obj. 136, 143B*) obklopena podélnou a členěnou vyvýšeninou (*obj. 133, 142*) na SV a kupovitou vyvýšeninou (*obj. 137, 144*) na JZ. Situace je doplněna další vyvýšeninou (*obj. 139, 148*) v jižních rozích obou částí. Správnost tohoto rozdělení podporuje také funkční interpretace jednotlivých objektů. Obdélná a členěná vyvýšenina pravděpodobně představuje relikv obytného domu se štítovou expozicí do návsi a se vstupní stranou orientovanou na JZ do dvora. Hypotetickou parcelační čáru mezi usedlostmi je třeba hledat mezi *obj. 137-136-138/9* a *142*. Další parcelační čáru patrně představoval obvod návsi. K vyvýšenině *obj. 142* přiléhá na severovýchodě rovná plocha, která je lemována systémem žlabů ústících do hluboké sníženiny *obj. 129*. To naznačuje, že rozsah parcely přesahoval plochu vymezenou vyvýšeninami.

Oba dva identifikované dvory náleží k paralelní formě.

Důležitý je poznatek, že sníženiny jednotlivé dvory neoddělují, ale naopak indikují jejich dvorové prostranství.

Diskuse: Přijatelné alternativní řešení situace si lze jen obtížně představit.

Vyvýšeniny *obj. 133* a *142* představují relikvy vícedílných domů. Pokračování jejich konstrukcí dále na V je velice málo pravděpodobné, neboť tam se nachází sníženiny *obj. 132* nebo *obj. 141*. Na Z jsou povrchové tvary ohraničeny linií hypotetické návsi. V případě vyvýšenin *obj. 137, 144* a *148* lze předpokládat, že se jedná o pozůstatky přibližně čtvercových v jádru jednoprostorových staveb. Lze vyloučit, že by *obj. 137* a *144* byly součástí větších okapově exponovaných staveb. *Obj. 144* má kruhový půdorys a případné konstrukce, které by nezanechaly stopy, nemohly pokračovat na SZZ (náves), SSV (sníženina *obj. 143B*), na JVV (sníženina *obj. 144*) ani na JJZ (terénní svah *obj. 147*). *Obj. 148* je sníženinami ohraničen na SZZ (*obj. 140, 144*) i SSV (*obj. 141*). Problematické zůstává pokračování konstrukcí zbývajícími směry. Úbočí objektu zde přechází do rovinnatého terénu plynule. Pokračování konstrukcí nezanechávající stopy zde nepředpokládáme vzhledem k analogické situaci *obj. 139*. V případě *obj. 139* a *137* situaci vyjasňují výsledky geofyzikálního průzkumu, které mimo obvod povrchového tvaru nezaznamenaly žádné anomálie. *Obj. 137* je navíc vymezen sníženinami (JVV, SSZ, *obj. 134, 136*) a návsi.

Okolí: Směrem na V je terén rovinnatý s nepatrným stoupáním. Přítomnost dalších povrchových tvarů není pravděpodobná, neboť nic nebrání jejich botanické indikaci, pro kterou je vegetační kryt v tomto prostoru příznivý. U severnější z usedlostí je nápadný systém žlabů (*obj. 130-132*) a sníženin (*obj. 128-129*) na severu. Žlab *obj. 132* ohraničuje vyvýšeninu *obj. 142*, žlab *obj. 130* probíhá paralelně s delší osou této vyvýšeniny. Je pravděpodobné, že žlaby odváděly povrchovou vodu z prostoru při severní stěně předpokládaného domu a vymezovaly zde rovinnatou terasu mírně skloněnou na S. Tento prostor je dodnes zamokřený. Dále severním směrem terén klesá a je odvodňován novodobou meliorační strouhou. Na jih je prostor dvora vymezen dvorem sousedním.

Shluk XII (usedlost 25)

Usedlost 25. Další situaci, kterou je možno poměrně spolehlivě interpretovat, představuje shluk XII. Opakuje se situace známá ze shluku II, pouze zrcadlově převrácená. Centrální sníženina (*obj. 37, 38*), zčásti celoročně zatopená vodou (*obj. 41*), je na SZ straně obklopena obdélnou a členěnou vyvýšeninou a na JZ dvojicí menších vyvýšenin (*obj. 39, 40*). Na rozdíl od situace ve shluku II je zastoupena ještě jedna izolovaná vyvýšenina v JV rohu shluku. Povrchové tvary v rámci tohoto shluku lze považovat za relikty dvora jediné usedlosti, jejíž jádro představoval dům se štítovou expozicí do návsi a expozicí vstupní boční stěny na JZ do dvorového prostranství.

S velkou pravděpodobností se setkáváme s dvorem v zásadě paralelní formy, který je doplněn o třetí souběžnou stavbu.

Diskuse: Přijatelné alternativní řešení situace si lze jen obtížně představit. Úvahy může vzbudit pouze vyvýšenina *obj. 36*, neboť by mohla naznačovat stavby druhé usedlosti a jejího dvora, jehož povrchové pozůstatky byly zničeny lesní cestou. Vzhledem k průběhu sníženiny *obj. 37* lze tuto variantu zamítnout.

Pozůstatky dvora leží v terénu, který mírně klesá na S. Nízké položení patrně vedlo nejen k vyhloubení rozsáhlé centrální sníženiny, ale také k jejímu zaplnění vodou. Sníženina způsobila lokální poklesnutí a svažitost blízkého okolí.

Vyvýšenina *obj. 43* je interpretována jako relikvát vícedílného domu, zatímco v případě vyvýšenin *obj. 39 a 40* lze předpokládat, že jejich jádro tvořily jednoprostorové stavby. *Obj. 40* je ze všech stran vymezen sníženinami (*obj. 37, 41, 42*), *obj. 39* opět sníženinami (*obj. 37, 38*) nebo návsi. Hypotetické pokračování konstrukcí, které nezanechaly stopy, tak lze připustit pouze u *obj. 36*.

Okolí: Terén je rovný a velice dobře přehledný. Další povrchové tvary lze vyloučit.

Shluk III (usedlost 7, 6)

Zde je možno rozlišit relikty dvorů dvou usedlostí.

Usedlost 7. V severní části se opakuje situace velmi podobná shluku II. Rozlehlá centrální sníženina (*obj. 121*) je lemována na SZ obdélným, tentokrát ovšem výškově smíšeným povrchovým tvarem (*obj. 120*). Na druhé straně sníženiny se rozkládá menší vyvýšenina (*obj. 123*).

Usedlost 6. Asi 20m jižněji leží další obdélný, ale značně setřelý objekt. Jeho okolí na J, kde bychom očekávali sníženinu a případně i pozůstatky vedlejších staveb, bylo pravděpodobně zahlazeno při hloubení rigolu (*obj. 126*).

V prvním případě se s velkou pravděpodobností jedná opět o paralelní dvůr, ve druhém nelze vyloučit dvůr jednostranný.

Diskuse: Alternativní řešení jsou málo pravděpodobná.

Vyvýšenina *obj. 120* je interpretována jako relikvát vícedílného domu a její výškově smíšený charakter je vysvětlitelný recentními zásahy, např. výzkumem J. Hellicha. Nelze vyloučit, že *obj. 123* je pozůstatkem stavby, jejíž konstrukce mohla pokračovat na JJZ nebo SVV, vzhledem k analogickým situacím ve shluku II a XII je to málo pravděpodobné.

Situace kolem *obj. 127* je silně narušena. Na JJZ, kde lze předpokládat dvorové prostranství a vedlejší stavby, vede meliorační strouha doprovázená mírným hřbetem. Terén v okolí je výrazně zahlazen. Složité pedologické poměry naznačuje i vegetační pokryv –

rozsáhlé plochy barvíнку a kopřiv, což může být dáno rozestřením humusovitého materiálu z předpokládaných vyvýšenin.

Okolí: Terén je lokálně snížený a směrem na J, S i V mírně stoupá. Výrazné je stoupání na V za *obj. 120 a 121*. Plocha je odvodněna meliorační strouhou, která vede směrem na SZ a vytrácí se v prostoru předpokládané návsi.

Shluk XIII (usedlost 26, 27, 28 - varianty)

Na základě výše uvedených poznatků lze analyzovat poměrně komplikovanou situaci dalšího shluku objektů. Předchozí případy ukázaly tři téměř identické situace, které byly interpretovány jako relikty paralelních dvorů s obdélným obytným domem a 2-3 vedlejšími stavbami.

Usedlost 26. Ve shluku XIII tuto situaci nacházíme opět, a to v severní části. Centrální sníženina (*obj. 33*) je tu obklopena ze SZ obdélnou a členěnou vyvýšeninou (*obj. 34*) a z JV dvojicí vyvýšenin (*obj. 30, 31*).

Usedlost 27. Relikty kolem jiné rozlehlé sníženiny pravděpodobně představují pozůstatky dvora již jiné usedlosti. Povrchové tvary zde již ani svým tvarem ani svou polohou neodpovídají předchozím případům. Rozsáhlá sníženina (*obj. 23, 24*) je sice opět lemována plochou vyvýšeninou na SZ (*obj. 26*) a druhou na JV (*obj. 21*), třetí vyvýšenina je však výrazně vysunuta na JV (*obj. 19*). Zde také probíhá drobný terénní zlom plošiny *obj. 22*, který dovoluje tento dvůr vymezit z jižní strany. Vyvýšenina *obj. 26*, která se nalézá na místě, kde bychom předpokládali obytnou stavbu, je velice málo zřetelná a ze SZ navíc omezena sníženinou *obj. 27*. *Obj. 19* je pravděpodobně porušen vkopem a původně se mohl podobat sousednímu *obj. 21*. Není možné, že by dochovaný hřbet mohl vzhledem k velkým rozměrům představovat reliktní stěnu. Půdorys a velikost naopak ukazuje téměř dokonalou shodu s *obj. 21*, která je hmotově stejně výrazná. Oba tvary, *obj. 19 a 21* mohou představovat reliktní jediné stavby – vícedílného domu s hákovou dispozicí. Podoba terénu mezi nimi (*obj. 22*) totiž nevyklučuje přítomnost slabších stavebních konstrukcí síně, které se již nemusely zachovat. Tento dům by pak měl i vhodnou expozici. *Obj. 26* pak může být reliktem vedlejší hospodářské stavby nebo stavby, která se nedočkala definitivního zániku usedlosti.

U tohoto dvora lze připustit dvě dispoziční varianty, které by vysvětlovaly velikosti a atypické rozmístění vyvýšenin. Obě dvě lze považovat za současně platné, neboť mohou představovat postupný vývoj dispozice téhož dvora. Prvá varianta počítá s centrální vkleslinou obklopenou na SV obytným domem a na JZ hospodářskými stavbami. Druhá varianta s centrální vkleslinou obklopenou na JZ obytnou a na SV vedlejší stavbou. Pro interpretaci *obj. 26* jako reliktní obytné stavby hovoří jeho situování, proti jeho hmotová nenápadnost a omezený půdorys, takže je sporné, zda-li se vůbec jedná o tvar, jenž je pozůstatkem stavební destrukce. V případě *obj. 19 a 21* stojíme před opačným problémem. Tyto protiklady a netypickou situaci lze vysvětlit.

Neobvyklý hákový půdorys (domu nebo dvora), který hypoteticky skládají *obj. 19 a 21*, naznačuje snahu o přijatelné řešení vstupu do vícedílného domu, který je z nějakého důvodu třeba umístit na jižní straně usedlosti. V řešení lze spatřovat kompromis mezi snahou o optimální oslunění na straně jedné, a komunikačními možnostmi a uzavřeností usedlosti na druhé. Pokud by totiž vícedílný dům neměl hákovou dispozici, musel by být exponován boční vstupní stěnou buď na SV, což není výhodné, nebo na JZ, ale v tom případě by byla ztracena vazba na dvorové prostranství a na případnou vedlejší stavbu. Kompromisní řešení nabízí právě háková dispozice domu (popř. dvora).

Usedlost 28. Relikty dvora další usedlosti v tomto shluku opět neodpovídají předchozím případům. V mírně svažitém terénu jsou na ploše vymezené setřelými hranami situovány dvě izolované vyvýšeniny.

Ve shluku XIII lze podle většiny variant předpokládat poměrně spolehlivě paralelní formu dvora (usedlost 28). Problematická je forma dvora usedlosti 27 (paralelní, háková) a usedlosti 26 (paralelní)

Diskuse: Lze si představit několik alternativních řešení. Pokud by centrální vklesliny nepředstavovaly dvorová prostranství jednotlivých usedlostí, ale naopak jejich rozhraní, pak lze dojít k počtu 3-4 dvorů. Na severu by se nacházela izolovaná obdélná vyvýšenina (*obj. 34*) jako relikv vićedílného domu, ovšem s nepříznivou orientací okapové stěny se vstupem na SSV. Druhý dvůr by představovala dvojice vyvýšenin (*obj. 31, 32*), u kterých lze vyloučit, že by se jednalo o pozůstatek jediné stavby (např. vićedílného domu), neboť je odděluje žlab *obj. 27*. Dvůr by pak logicky doplňovala vyvýšenina *obj. 26*. Pozůstatky třetího dvora by představovala skupina *obj. 19 a 21* na vyvýšené plošině a s nimi možná *obj. 18*. Na dvůr čtvrté usedlosti by zbyval izolovaný povrchový tvar *obj. 13*. Reálnější se zdají jiné varianty.

Vyčlenění severního dvora se shoduje s první alternativou – usedlost s centrální sníženinou, která je na SSV lemována obytným domem a na JJZ dalšími stavbami. Změnu přináší interpretace povrchového tvaru *obj. 26*, který je tak nevýrazný, že ho není třeba vykládat jako pozůstatek výraznější stavby. Sníženina *obj. 23 a 24* by pak stála na rozhraní parcel usedlostí.

Vyvýšeninu *obj. 43* lze interpretovat jako relikv vićedílného domu, jehož konstrukce mohla pokračovat na SZZ. Také konstrukce stavby, jejímž reliktem je *obj. 31* mohla pokračovat na SZZ, nikoliv ale na JVV, JJZ nebo SSZ, kde je ohraničen sníženinami. Tvar tohoto objektu je deformován recentními zásahy. *Obj. 30* je ohraničen na JVV žlabem (*obj. 32*) a návsi, z JJZ a SZZ sníženinami (*obj. 27, 28*). Je proto velice pravděpodobné, že v případě *obj. 31 a 30* se jedná o relikty čtvercových až mírně obdélných staveb, které byly v jádru opět jednoprostorové.

Problematická zůstává situace jižní hypotetické usedlosti. Pokračování konstrukce stavby, jejímž reliktem je vyvýšenina *obj. 13*, lze téměř vyloučit všemi směry, kde je obklopen sníženinami (*obj. 14-16*). Jedná se pravděpodobně o pozůstatek čtvercové až mírně obdélné v jádru jednoprostorové stavby. U *obj. 18*, v jehož případě by se mělo jednat o relikv hlavní obytné stavby, je vyloučeno pokračování případné konstrukce na JVV (okraj návsi), málo pravděpodobné na JJZ (dno sníženiny *obj. 17*) a SSV (sousední usedlost, terénní svah *obj. 23*). Klíčové je ovšem posouzení pokračování na SZZ. Zde k úpatnici *obj. 18* navazuje rovinný a dobře přehledný a mírně se snižující terén, který pokračování konstrukce nevylučuje. Vzhledem k situaci, která je příznivá pro případnou botanickou indikaci, je to však velice málo pravděpodobné.

V případě tohoto shluku je možno modelově studovat vzájemný vztah jednotlivých hypotetických dvorů, neboť se zde poprvé blížeji setkáváme s jejich větším seskupením. U prostředního dvora (usedlost 27) lze předpokládat původní prostorovou stísněnost ze severu (dvůr usedlosti 26) i jihu (dvůr usedlosti 28). Zároveň předpokládáme dům situovaný při jižní straně parcely, kde by hraničil s domem na dvoře sousední usedlosti. Jako logické řešení se nabízí vnést do situace časový rozměr.

Pozůstatky dvora usedlosti 26 se od předchozích případů značně liší. Dům předpokládaný při severní straně dvorového prostranství zanechal pouze nevelkou plošinu při návěsí čáře. Není důvod předpokládat zahlazení povrchových tvarů v tomto prostoru, neboť proti tomu hovoří (i) dobře zachované relikty okolních dvorů, (ii) rovný a přehledný terén, (iii) absence

jakékoliv botanické indikace mimo vyčleněné tvary. Myšlenku o možném dvoru usedlosti, která zanikla buď v iniciálním stadiu nebo dříve než ostatní, pak podporuje skutečnost, že by tak byla vysvětlena situace na vedlejší parcele. Opuštění dvora usedlosti 26 by totiž umožnilo dispoziční rozvoj a netypické řešení dvora usedlosti 27. Odrazem by bylo i řešení dvora usedlosti 28, jelikož jeho stavby při jižním okraji dvorového prostranství by nebyly stíněny domem usedlosti 27.

Okolí: Terén mírně klesá na S a SZ a je všude velice dobře přehledný a další povrchové tvary lze vyloučit.

Shluk IV (usedlost 8)

Usedlost 8. Jediným pozůstatkem předpokládaného dvora je rozlehlá lichoběžníkovitá sníženina (*obj. 118*) doprovázená na SZ čtvercovou vyvýšenou plošinou (*obj. 117*), popř. drobnou a dnes již zmizelou sníženinou *obj. 116*.

Formu dvora nelze identifikovat.

Diskuse: Na ploše lze předpokládat nanejvýše jeden dvůr.

Obj. 117 je narušen recentními vkopy, neboť leží těsně u lesní cesty. Terén na J od sníženiny *obj. 118*, kde lze předpokládat vedlejší stavby tvořící součást dvora usedlosti, je všude rovinatý a silně písčité, bez bylinného vegetačního patra, a přítomnost reliktních staveb je velice málo pravděpodobná.

Okolí: Podloží tvoří písek bez jakékoliv humusovité vrstvy. Terén je všemi směry přehledný a rovinatý.

Shluk V (usedlost 9, 10, dvůr drobného šlechtice – 11; geofyzikální průzkum, *kap. 39* a *příloha na CD*)

Usedlost 9. V jižní části se opakuje situace téměř identická ke shluku IV. Jediný pozůstatek dvora představuje rozlehlá lichoběžníkovitá sníženina (*obj. 114*) doprovázená na SZ čtvercovou vyvýšenou plošinou (*obj. 113*). Vlastní dvorové prostranství může, podobně jako v jiných případech, vymezovat terénní svah *obj. 111* na V a oproti návsí terénní svah na V (*obj. 112*).

Formu dvora nelze identifikovat.

Usedlost 10. Asi 13m severním směrem lze vyčlenit relikty dalšího dvora. Částečně se opakuje situace ze shluku II. Výrazná sníženina (*obj. 108, 105*) je doprovázena vyvýšeninou na JZ (*obj. 110*). Relikty na SZ (*obj. 106*, popř. *obj. 105*) jsou porušeny lesní cestou.

Formu dvora nelze spolehlivě identifikovat.

Dvůr drobného šlechtice 11. Povrchové tvary (*obj. 91-104*), které na SZ na tento dvůr navazují, jsou vůči svému okolí vyděleny příkopy a valy a lze je odůvodněně ztotožnit s areálem dvora tvořícího jeden celek s motte.

Diskuse: Jistou alternativu nabízí výklad, že shluk představuje relikty jediného dvora s rovinatou plochou dvorového prostranství mezi *obj. 110* a *113*, která byla ze SSV a JJZ obklopena sníženinami.

Při interpretaci je důležitá částečně analogická situace se shlukem IV. Terén mimo vyvýšeninu *obj. 113* je silně písčité až štěrkopísčité a vzhledem k prosvětlenému lipovému

lesu porostlý výrazným bylinným vegetačním patrem. Vyvýšenina *obj. 113* může být pozůstatkem větší stavby, jejíž ostatní stavební konstrukce se již neprojevují. O tom by svědčilo i vysunutí na V oproti hypotetickému okraji návsi. Okolí *obj. 113* je sice rovinaté (mimo JJZ), to ale nevylučuje minulou přítomnost dnes již zmizelých konstrukcí, které nezanechaly stop. Na druhou stranu může být *obj. 113* i pozůstatkem čtvercové v jádru jednoprostorové stavby, která měla ve vícedílný dům teprve vyrůst. Pro tuto variantu by hovořil geofyzikální průzkum.

Na JJZ od sníženiny *obj. 114* lze hledat hypotetické vedlejší stavby dvora. Nalézá se zde pouze plochý přehledný terén a drobná sníženina *obj. 115*. Pokud byl povrch obnažen, např. krtinci a vývraty, všude vystoupil sterilní písek.

Úvahy nad situací dvora severní usedlosti ztěžuje pravděpodobné porušení plochy lesní cestou. Lze totiž předpokládat, že centrální vkleslina (*obj. 109, 105*) byla z JZ obklopena vedlejší stavbou (*obj. 110*) a ze severu obytným domem. Jeho relikv je zachován jen náznakem, neboť byl v kontaktu právě s lesní cestou. *Obj. 110* je interpretován jako pozůstatek čtvercové v jádru jednoprostorové stavby, na níž nemohly jiné konstrukce navazovat na SZZ, SSV ani JVV, kde je vymezena sníženinami *obj. 105, 108, 109*. Pokračování na JJZ je nepravděpodobné, neboť geofyzikální anomálie i zde respektují úpatnici povrchového tvaru.

Okolí: Jižní z usedlostí (č. 9) se nachází v terénu, jenž mírně klesá na Z až SZ a je zároveň nenápadně členěn terénními svahy (*obj. 111, 112*), které mohou s velkou pravděpodobností ohraničovat areál dvora usedlosti. Plocha je prosvětlená, přehledná a s výrazným bylinným vegetačním patrem, které umožňuje botanickou indikaci. Dvůr severní usedlosti také leží v terénu mírně svažitém na V a hypotetické dvorové prostranství lze opět vymezit terénními svahy (při klasifikaci povrchových tvarů vyčleněny jako stěny sníženiny *obj. 105*). Plocha je již méně prosvětlená, bez výrazného bylinného vegetačního patra, povrch mimo vyvýšeniny je pokryt souvislou pokryvkou listí.

Shluk I (usedlost 3, 2, 1)

Situace je zde komplikována tím, že vyvýšeniny si jsou vzájemně velmi podobné a žádnou nelze s úplnou jistotou připsat pozůstatku vícedílného domu. Lze proto navrhnout více řešení. Přednost zatím dáváme analogickému výkladu podle situace ve většině předchozích shluků. Za jádro všech tří dvorů lze totiž opět považovat sníženiny doprovázené menšími vyvýšeninami. Navržené řešení je stejně pravděpodobné, jako další varianty, které jsou rozebrány v diskusi.

Usedlost 3. Severní částí dominuje sníženina *obj. 152*, ze SSV a JJZ obklopena vyvýšeninami (*obj. 151, 153*) a ze SZZ oddělena nevýrazným hřbetem od prostoru hypotetické návsi.

Usedlost 2. Identická situace se opakuje jižním směrem. Rozlehlá členěná sníženina (*obj. 157*) je obklopena ze S a J opět dvojicí podobných kupovitých vyvýšenin (*obj. 156, 158*).

Usedlost 1. Relikty třetího dvora se blíží situaci ve shluku IV a v jižní části shluku V. Rozlehlá sníženina (*obj. 163*) je na SV doprovázena kupovitou vyvýšeninou (*obj. 162*). Proti tomuto řešení mluví skutečnost, že *obj. 153*, který se nachází při jižním okraji sníženiny a je poškozen lesní cestou, má určitý náznak obdélného půdorysu připomínající relikv vícedílného domu.

Diskuse: V případě tohoto shluku lze připustit i další, stejně pravděpodobné varianty. Důležité je, že v každém případě je možno v tomto shluku předpokládat dvory tří nebo dvou usedlostí.

Lze si představit více alternativních řešení, pokud sníženiny *obj. 152 a 157* netvoří prostorová jádra usedlostí, ale jejich rozhraní. V tomto případě by některé vyvýšeniny, představující jeden dvůr, stály k sobě navzájem blíže, než v předchozím řešení. Na severu by stál izolovaně *obj. 151*, oddělen od reliktní dvora přiléhající usedlosti (*obj. 153*) sníženinou (*obj. 152*). Relikty dvorů obou usedlostí by byly spojeny nevýrazným hřbetem / terénním svahem (tvar bez č. spojující *obj. 151 a 153*). Vyvýšeniny *obj. 153 a 156* by představovaly relikty dvora další usedlosti s rovinatým dvorovým prostranstvím. Sníženina *obj. 157* by ohraničovala dvůr jiné usedlosti, jejíž reliktem by byly 2 vyvýšeniny (*obj. 158, 162*) obklopující centrální sníženinu.

Proti tomuto řešení hovoří to, že dvůr severní usedlosti by byl představován pouze jediným reliktem, který je oproti hypotetické návsi ohraničen stejným hřbetem (zároveň svahovým stupněm), jako *obj. 153*. U něj by tento terénní svah končil a nepokračoval by k *obj. 156*, s nímž by měl tvořit jediný funkční celek. Pro tuto druhou variantu by naopak svědčily (1) lepší komunikační podmínky mezi jednotlivými stavbami v rámci dvora usedlosti, (2) náznak obdélného členěného půdorysu *obj. 153*.

U vyvýšenin *obj. 151, 153, 158, 162* nelze vyloučit, že jsou pozůstatkem staveb, jejichž konstrukce pokračovaly dále V směrem, ale již se reliéfně neprojeví. Naopak u *obj. 151 a 153* lze sledovat jistý reliéfní záznam, neboť temena těchto objektů klesají pozvolna a plynule a úpatí objektů bylo tímto směrem jen obtížně určitelné. Pokračování je naopak nepravděpodobné v případě vyvýšeniny *obj. 156*. Průběh terénu vylučuje, aby byla pozůstatkem větší stavby, neboť bezprostředně za úpatí na V prudce klesá do žlabovité sníženiny, která nemohla být do plánu zaznamenána vzhledem k setření okrajů lesní cestou. V těch místech se nachází také vývrat, který umožnil sledovat podloží a ukázal pouze sterilní písčitou půdu.

Dosavadní interpretace promítaly do nálezové situace pouze představu jednostranného nebo paralelního dvora s dvěma souběžnými stavbami. Situace redukovaných sídelních forem nabízí hledat i složitější formy dvora. V tom případě by mohly povrchové tvary v tomto shluku představovat relikty 2 dvorů. Konkrétní přiřazení je pak záležitostí kombinace obdobné jako v předcházejících odstavcích.

Okolí: Terén rovinatý. Prosvětlený les, lokálně lipové nálety. Někde v tomto shluku je také třeba hledat objekt prozkoumaný roku 1902 J. Hellichem.

Shluk XV (usedlost 32)

Usedlost 32. Reliktem dvora je kupovitá vyvýšenina (*obj. 1*) obklopená z velké části obvodu sníženinou (*obj. 2, 3*) a s dalšími drobnými sníženinami v okolí (*obj. 4-8*).

Formu dvora nelze spolehlivě identifikovat.

Diskuse: Izolovaná kupovitá vyvýšenina.

S velkou pravděpodobností se jedná o pozůstatek stavby, jejíž konstrukce již pravděpodobně nepokračovala na JVV a SSZ, kde je úpatnice vymezena žlabem *obj. 2*. Nelze vyloučit pokračování na JJZ a SZZ, kde je terén přehledný, bez vegetace a rovinatý, a kde se dnes nachází serie drobných sníženin (*obj. 4-8*), ale až v jisté vzdálenosti od úpatnice *obj. 1*.

Okolí: Rovinaté mírně se svažující na SV. Průchodnost a přehlednost terénu lokálně rozdílná vzhledem k lipovým náletům. Vegetační kryt umožňuje výraznou botanickou indikaci.

Shluk XI (usedlost 22, 23 ?, 24)

S rozbořem situace lze začít v severní části, kde se opakuje situace známá z jižní části shluku XIII (usedlost 28).

Usedlost 22. Na svažité ploše vymezené setřelými hranami terénních stupňů (klasifikováno jako sníženina *obj. 57* a svah *obj. 58*) leží dvojice vyvýšenin (*obj. 55, 54*) a rozlehlá sníženina (*obj. 56*). Terén je v těchto místech nevýrazně narušen odvodňovacím rigolem.

Usedlost 23 (?). Jižním směrem se nachází výrazná vanovitá sníženina (*obj. 50*), obklopená z J strany hřbetem (*obj. 51*) a ze S dvojicí drobných proláclin (*obj. 52, 53*). Povrchové tvary zde sice pozůstatky zástavby neidentifikují, na JZ okraji hřbetu (*obj. 51*) však bylo nalezeno větší množství keramiky a plán lesního Bauera někde v tomto prostoru eviduje „stavební místo“ – „kopeček“. Lze se domnívat, že situace zde byla v posledních 120 letech dnes již neidentifikovatelným způsobem narušena.

Usedlost 24. Asi 20 m dále jižním směrem se nalézá dvojice vyvýšenin (*obj. 45, 46*) doprovázených velmi nevýrazným snížením terénu (*obj. 47*). Pravděpodobně se jedná o pozůstatek dvora, který je podobný situacím ve shluku I a IX.

Formy dvora lze s jistou pravděpodobností identifikovat u usedlosti 22 a 24. Jednalo se snad o dvůr paralelní.

Diskuse: Stávající dochované povrchové tvary variantní řešení nepřipouští. Jiná řešení si lze představit za předpokladu, že nejen řada větších staveb, ale především sníženin v daném rozlehlém prostoru nezanechala reliéfních stop.

Velice zajímavou úvahu umožňují relikt dvora usedlosti 22. Zástavba severně od sníženiny *obj. 59* je vyloučena, neboť tam je terén silně podmáčen. Kupa *obj. 55* tak nutně představuje relikt stavby v severní části dvora, kde lze očekávat obytný dům. Pro tuto možnost hovoří i nedaleká nevýrazná vyvýšenina *obj. 54*, která by měla představovat pozůstatek paralelní hospodářské stavby. Podstatné je, že kupa *obj. 55* je ze všech stran obklopena výraznými sníženinami, mezi kterými není ani teoreticky prostor pro vícedílnou stavbu. Situaci *obj. 55* lze proto využít jako modelovou ukázkou dvora, jehož dispozice naznačuje obvyklou paralelní formu, ale jehož zástavba se nerozvíjela a dvůr zanikl ve svých počátcích, v iniciálním stadiu. Vysvětlení lze hledat v přírodním prostředí.

Parcela, na níž byl dvůr situován, se nachází v nejnižší položené části areálu, který je vystaven výraznému podmáčení a působení spodní vody. Do podobné situace se dostal i dvůr sousední usedlosti (23), kde tuto situaci obyvatelé vyřešili přesunem ohrožených staveb na blízké výše položené místo. Zástavbě dvora usedlosti 22 se tato možnost nenabízela. Vícedílný obytný dům nebyl již nikdy vystavěn a po počáteční obytné stavbě (*obj. 55*) zůstala dodnes jen vyvýšenina obklopená pozůstatky prohlubní a žlabů.

Okolí: Prostor mezi rigolem a vanovitou sníženinou (*obj. 50*), kde leží vyvýšenina *obj. 55*, je porostlý mladým lipovým lesem bez vytvořeného bylinného vegetačního patra. V létě byl povrch celé plochy silně rozryt divokou zvěří do hloubky ca 5cm. Výrazným kontrastem se projevilo ohraničení vyvýšeniny *obj. 55* – plocha černé humusovité hlíny oproti písčitému okolí. Zlomky keramiky se soustřeďovaly na vyvýšeninu *obj. 55* a do jejího nejbližšího okolí, v menší míře také dále V směrem ca 20m. Dál směrem na V začíná silně zamokřený rovinatý terén (*obj. 173*), na Z naopak sušší rovinatá plocha, na kterou vystupuje podložní šterkopisek.

Prostor mezi rigoly a zaujímá zamokřená rovinatá plocha (les břízovo-lipový) snižující se na S. Stejněho charakteru je prostor směrem na Z. Terén je přehledný a umožňuje botanickou

indikaci. Prostor jižně od vanovité sníženiny *obj. 50* je přehledný a rovinatý, hustý lipový les však neumožňuje botanickou indikaci

Shluk X (usedlost 21)

Usedlost 21. Vyvýšeniny *obj. 62, 63* a *64* představují patrně pozůstatky dvora jediné usedlosti. Jsou řazeny v jedné linii orientované ve směru JVV-SZZ, doplněné sníženinou *obj. 66* v téže linii a sníženinou *obj. 65*. Tyto objekty lemují zaoblenou hranu lokálního a nepatrného svahu, jehož jeden stupeň představuje *obj. 61*, pod kterým je terén již silně zamokřen a vlhkost z něj z velké části odvádí právě sníženina *obj. 60*. Tím lze vysvětlit i dokumentovanou situaci. Obytný dům bychom očekávali při severním okraji dvorového prostranství a při návsi. Jeho pozůstatky mohou být pouze vyvýšeniny *obj. 62* a *63*. Dvorové prostranství pak přiléhá na J, kde je prostor odvodněn sníženinou *obj. 60*. Podmáčení terénu také vysvětluje, proč se další vyvýšenina, pravděpodobně pozůstatek vedlejší hospodářské stavby, nenachází na J straně předpokládaného dvorového prostranství, ale v linii předchozích vyvýšenin.

S velkou pravděpodobností zde zachycujeme jednostrannou formu dvora, která vychází z adaptace na přírodní podmínky.

Problematická zůstává interpretace shluku opukových kamenů (*obj. 67*) v přilehlém prostoru návsi. Může se jednat o novodobou kumulaci, popř. stavby, která na návsi stát mohla. V úvahu přichází především stavba farního kostela.

Diskuse: Přijatelné alternativní řešení nelze navrhnout. Podmáčený terén na J od vyvýšenin, který je navíc nejnižší položený v rámci lokality, do značné míry vylučuje další stavby.

Okolí: Prostor je kontrastně rozčleněn na zamokřenou plochu s mírným sklonem k JJZ jižně od vyvýšenin, na rovinatý suchý terén SSV a SZZ od vyvýšenin s mírným stoupáním na SSZ. Terén umožňuje botanickou indikaci.

RELIKTY USEDLOSTÍ V NEPŘEHLEDNÉM A ZAHLAZENÉM TERÉNU

Část povrchových tvarů se nalézá na ploše, která sice leží v prosvětleném lese, ale vysoká tráva znemožňuje detailní posouzení. Jedná se o prostor v severní části lokality, na tzv. Císařské pasece. Situace je zde jen obtížně interpretovatelná díky tomu, že podle Hellichových zpráv zde byly relikty záměrně poškozovány.

Druhou plochou, která nabízí jen omezené poznávací možnosti, je borovicový les s mocným křovinným vegetačním patrem mezi lesní cestou (*obj. 11*) a *obj. 13*.

Shluk XIV (usedlost 31, 30, 29 ?)

Situace je těžko přehledná vzhledem k nepříznivému vegetačnímu pokryvu a recentnímu porušení.

Usedlost 31. V jižní části lze identifikovat rozlehlou sníženinu (*obj. 10, 11*) doprovázenou na J (*obj. 9*) a S (*obj. 12*) vyvýšeninami, které jsou značně narušeny, a proto již ani nemusí představovat relikty staveb.

Usedlost 30 a 31 (?). Dvory dvou usedlostí lze ztotožnit se vzájemně izolovanými plochami s vyvýšeným a neklidným povrchem.

Diskuse: Vymezení dvorů je tak obecné, že variantní řešení nelze formulovat.

Okolí: Plocha shluku je kryta borovicovým lesem s lokálním lipovým náletem a hustým křovinatým patrem (ostružiny). Původní situaci před recentními zásahy naznačuje plán lesního Bauera, který také potvrzuje možnou existenci 3 dvorů.

Shluk IX (usedlost 18, 19, 20 ?, 21 ?)

Identifikace dvorů a roztřídění jednotlivých povrchových tvarů je značně ztíženou vysokou lesní travou. Na druhou stranu plocha umožňuje botanickou indikaci, kterou také všechny vyvýšeniny mají.

Usedlost 18. Jistou oporu při identifikaci nabízí rozsáhlá sníženina (*obj. 75*) obklopená z JV a SV kupovitými vyvýšeninami (*obj. 74, 77*). Obě jsou od dalších vyvýšenin odděleny zónou rovného terénu širokou 10m. Opět se zde nabízí představa centrální vklesliny obklopené stavbami.

Usedlost 19. Na J navazuje plocha vymezená ze dvou stran drobnými setřelými stěnami sníženin (*obj. 73, 71*) a se dvěma vyvýšeninami (*obj. 69, 72*). Možnost, že se v tomto případě jedná o části jednoho dvora, zvyšuje právě mikromorfologie terénu.

Usedlost 20. Prostor na J nese pouze jediný, a to ještě nevýrazný, povrchový tvar v odstupu asi 10m.

Usedlost 17. Také v severní části shluku se v odstupu ca 10m od pravděpodobného dvora usedlosti 18 (*obj. 76, 77*) nachází nevýrazná vyvýšenina. Může se jednat o nevýrazné relikty dvora další usedlosti, kterou indikuje i plán lesního Bauera.

Formy dvora nelze spolehlivě identifikovat, ve dvou případech je pouze naznačena paralelní forma.

Diskuse: Variantní řešení situace v podobě, jak je dnes dokumentována, si nelze představit. Lze připustit ztrátu povrchových tvarů. Proti tomu do jisté míry hovoří plán lesního Bauera, který příliš odlišnou situaci nezachycuje, a tak dovoluje předpokládat, že zásahy v posledních 120 letech celkový pohled na tento shluk nezakreslují. Problém působí interpretace jednotlivých vyvýšených tvarů.

Plocha dvora hypotetické usedlosti 19 byla zkoumána také magnetometrickým měřením, které ukázalo zvýšené hodnoty v rámci úpatnic vyvýšeniny *obj. 69*, ale nijak neodlišily vyvýšeninu *obj. 72*.

Okolí: -

Shluk VIII (usedlost 16, 15)

Usedlost 15 a 16. Terén je jen obtížně přehledný vzhledem k vysoké trávě. Na ploše byly identifikovány dvě izolované vyvýšeniny (*obj. 80, 81*), přičemž lze s odkazem na předchozí situace považovat jejich vzdálenost 20m za dostatečnou k domněnce, že nenáleží jedinému dvoru, ale stojíme před relikty dvou.

Diskuse: -
Okolí: -

Shluk VII (usedlost 14 ?)

Usedlost 14. Nepatrná plošina (*obj. 84*) v obtížně přehledném terénu s vysokou lesní travou.

Diskuse: Interpretace této plošiny jako reliktu dvora je podpořena především tím, že leží na úrovni obvodu předpokládané návsi a také plán lesního Bauera sem dovoluje lokalizovat relikty dvora.

Okolí: V blízkosti kdysi probíhala výrazná lesní cesta, jejíž pozůstatky představuje *obj. 83*. Lze předpokládat, že díky ní byly další možné relikty v tomto shluku zahlazeny.

Shluk VI (usedlost 13, 12)

Usedlost 13. V severní části shluku se v jehličnatém lese nalézá nevýrazná vyvýšenina (*obj. 87*) obklopená žlabovitou sníženinou (*obj. 86*). Plocha je ze S vymezena drobným svahem mělké sníženiny (*obj. 85*).

Usedlost 12. Ve vzdálenosti asi 25m leží další kupovitá vyvýšenina s přiléhající obdélnou plošinou (*obj. 89*) obklopená ze dvou stran sníženinami (*obj. 88, 90*). Poprvé se setkáváme s domem okapně exponovaným vůči návsi. Právě ve východní řadě lze takovouto expozici předpokládat.

Diskuse: -
Okolí: -

DVŮR S MOTTE (blíže *kap. 24*)

Za pozůstatky jediného funkčního celku lze považovat vodní nádrž, motte a přilehlé vyvýšené tvary. O funkční souvislosti motte a vodní nádrže svědčí hřbet (val), jenž je společně obklopuje. O funkčním vztahu mezi motte a vyvýšenou plošinou na jihu svědčí spojovací šíje, která překonává dvojici příkopů.